

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

હુસૈન મિથુ મહાસ્વાદકરેવિરુદ્ધ

બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ લેબર બોર્ડ તથા અન્ય

સપ્ટેમ્બર 7, 2001

[માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. રાજેન્દ્ર બાબુ અને દોરઈસ્વામી રાજુ]

શ્રમ કાયદાઓ:

ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, 1947

કલમ ૨(જે), 2 (એસ) અને ૧૦ (આઈ)

સેવાની સમાપ્તિ- રેફરન્સ શ્રમ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરાયેલ-કામદાર તરીકેની સ્થિતિ-કલમ 2 (જે)-ક્ષેત્રનો રેફરન્સ જાળવવા યોગ્ય નથી-બોર્ડ ઉદ્યોગ નથી અને અપીલકર્તા કામદાર નથી-ઉચ્ચ અદાલતે અપીલને નકારી કાઢી-અપીલ પર જણાવ્યું:હાઈકોર્ટના નિર્ણયમાં કોઈ ભૂલ નથી કે પ્રતિવાદી બોર્ડ એક ઉદ્યોગ છે કે કેમ તે અંગેના મોટા મુદ્દાને એવા કિસ્સામાં ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ કે જ્યાં તે એકદમ જરૂરી હોય અને જ્યારે તે પહેલાંનો દાવો અન્યથા નિકાલ કરી શકાયો હોત

અપીલકર્તા બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ લેબર બોર્ડમાં ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે કામ કરતા હતા અને 3 મહિના માટે પ્રોબેશન પર મૂકવામાં આવ્યા હતા પરંતુ 21 મહિના સુધી બોર્ડને બચાવ્યા બાદ તેમની સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી.અપીલકર્તાએ દાવો કર્યો હતો કે તેમની ફરજો દેખરેખ, ડિફોલ્ટરની શોધ

અને કારકુની પ્રકૃતિનું કાર્ય હતું.વિવાદ પર, યુ/એસ લેબર કોર્ટને રેફરન્સ આપવામાં આવ્યો હતો. 10(1) અને ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ 12 (5). આ રેફરન્સને આ આધાર પર નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો કે બોર્ડ એક ઉદ્યોગ ન હતું અને તેથી અપીલકર્તા કોઈ કામદાર ન હતો અને તે કોઈ માન્ય સમર્થનનો દાવો કરી શક્યો ન હતો.નારાજ, અપીલકર્તાએ રિટ પિટિશન દાખલ કરીને અને ત્યારબાદ રિટ અપીલ દાખલ કરીને હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો, પરંતુ તે સફળ થયો ન હતો.આથી આ અપીલ કરવામાં આવી છે.આ અદાલત સમક્ષ મુદ્દાઓ છે (અ) બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ લેબર બોર્ડ ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, 1947 ની કલમ 20 ના અર્થમાં એક ઉદ્યોગ છે કે કેમ; અને (બી) અપીલકર્તા, જે ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે કામ કરતો હતો તે આઈ. ડી. અધિનિયમ, 1947 ની કલમ 2 (ઓ) માં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલ કામદાર છે કે કેમ.

અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે પ્રતિવાદી મંડળ એક ઉદ્યોગ ન હતું તેવી અરજીને દલીલ કરવી અથવા સ્વીકારવી કોઈપણ વ્યક્તિ માટે નિર્રથક ગણાશે અને તે મુજબ ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તાની તરફેણમાં ચુકાદો આપવો જોઈએ અને અપીલકર્તાના કામદાર તરીકેના દાવાના ગુણદોષ પર ચુકાદા માટે શ્રમ અદાલતને આ બાબત મોકલવી જોઈએ કારણ કે શ્રમ અદાલતે તેના તારણમાં તે બાબતને માત્ર આ આધાર પર ધ્યાનમાં લીધી ન હતી કે તે અપીલકર્તા ઔદ્યોગિક વિવાદોની એક્ટની કલમ 2 (જે) ના અર્થમાં ઉદ્યોગમાં કાર્યરત ન હતો.

પ્રતિવાદીઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે શ્રમ અદાલત અને ઉચ્ચ અદાલતે કાયદાના સુસંગત સિદ્ધાંતો અનુસાર તથ્યોની સંપૂર્ણ તપાસ

કરી હોવાથી અને અપીલકર્તાના દાવાને નકારી કાઢ્યો હોવાથી, આ અપીલમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.

અરજી નામંજૂર કરતાં કોર્ટે

ઠરાવ – જ્યાં શ્રમ અદાલત તેમજ ઉચ્ચ અદાલતે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ 2 (ઓ) ના અર્થમાં કામદાર તરીકે અપીલકર્તાની સ્થિતિ અંગે શંકા વ્યક્ત કરી હતી, ત્યાં પ્રતિવાદી-બોર્ડ એક ઉદ્યોગ છે કે નહીં તે મુદ્દે ચુકાદો આપવાને બદલે, આમ કરવાથી દૂર રહેવું જોઈએ અને અપીલકર્તાની સ્થિતિ વિશેનો પ્રશ્ન શ્રેશોલ્ડ પર ચુકાદો આપવા માટે ઉઠાવવો જોઈએ અને જો માત્ર નોંધાયેલ તારણો અપીલકર્તાની વિરુદ્ધ હોય તો મોટા મુદ્દા પર ચુકાદો આપવાનું ટાળવું જોઈએ. મોટા મુદ્દાને એવા કિસ્સામાં ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ કે જ્યાં તે એકદમ જરૂરી હોય અને જ્યારે તે પહેલાંનો દાવો અન્યથા નિકાલ કરી શકાયો હોત. તદનુસાર, આ અદાલતે અપીલકર્તાની સ્થિતિ સાથે વ્યવહાર કરવો પડશે. પ્રથમ વખતમાં તે કામદાર છે કે નહીં. આગળ તપાસ કરવા માટે, કાયદાની કલમ 2 (જે) મુજબ ઉદ્યોગની રચના શું છે, બેંગ્લોર પાણી પુરવઠા કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય સહિત અદાલતના ઘણા નિર્ણયોમાં આ સિદ્ધાંત અધિકૃત રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. [630-ઈ, એફ, જી; 631-એ, બીએલ

બેંગ્લોર પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, વગેરે વિરુદ્ધ એ. રાજપ્પા અને અન્યો વગેરે, [1978] 2 એસ. સી. સી. 213, પર આધાર રાખ્યો હતો.

1.2.કર્મચારીની સ્થિતિ વિશે નિર્ણય લેવામાં કોઈ શંકા નથી કે માત્ર તેના હોદ્દાને નિર્ણાયક ન કહી શકાય અને જે ખરેખર ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ તે ફરજોની પ્રકૃતિ અને તેને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓ તેમજ કાર્ય છે.તે સેવાઓનો મુખ્ય સ્વભાવ છે જે સાચી અને યોગ્ય કસોટી હશે, નિરીક્ષકની સત્તાઓ અને ફરજો અને જવાબદારી જેમ કે તેના પર મૂકવામાં આવે છે તે સમાન છે અને જાહેર કાયદાના ક્ષેત્રમાં ફરિયાદી એજન્સીની સમકક્ષ પણ છે.તેથી અપીલકર્તાને કોઈ પણ હાથથી, કુશળ, અકુશળ, તકનીકી, કાર્યકારી, કારકુની અથવા સુપરવાઈઝરી કાર્ય કરવામાં રોકાયેલ હોવાનું ગણી શકાય નહીં અને માત્ર એ હકીકત કે આકસ્મિક રીતે તેની ફરજો નિભાવતી વખતે તેણે પુરાવાના રેકૉર્ડ જાળવવા પડ્યા હતા, તેના દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરજો 'ઇન્સ્પેક્ટર' ના પદના રૂપાંતરણમાં પરિણમી શકતી નથી અને તે કામદારની વ્યાખ્યામાં ન આવી શકે.[633-D, E; 634-A, B]

એચઆર. અડવંતા અને અન્યો વિરુદ્ધ સેન્ડોઝ (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ અને અન્યો, [1994 [5 બી સેકન્ડ 737, અનુસર્યા.

1.3.તાત્કાલિક કેસમાં શ્રમ અદાલત દ્વારા ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓમાંનો એક મુદ્દો એ હતો કે શું અપીલકર્તા કામદાર યુ/એસ હતો.2(જે) અધિનિયમ. અપીલકર્તાની વિરુદ્ધ હકારાત્મક અને ચુકાદામાં જવાબ આપતી વખતે, કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેની મુખ્ય ફરજ કર્મચારી સામે કાર્યવાહી કરવાની હતી અને તેણે રજિસ્ટર જાળવવા સિવાય કોઈ કારકુની ફરજો દર્શાવી ન હતી.તેથી એવું ન કહી શકાય કે નિરીક્ષક તરીકે નિમણૂક પામેલા અપીલકર્તા કારકુનીનું કામ કરતા હતા.તેથી એવું ન કહી શકાય કે અપીલકર્તા એક કામદાર હતો.[632-G; 633-A, B]

2. અપીલકર્તા કામદાર હોવાના શ્રમ અદાલતના તારણને એકલ ન્યાયાધીશ તેમજ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ખંડપીઠે સમર્થન આપ્યું હતું.તેથી આ અદાલત માટે આ મુદ્દાને ફરીથી ન્યાય આપવા માટે શ્રમ અદાલત/ઉચ્ચ અદાલતને નિર્દેશ આપવાનું કોઈ વાજબીપણું નથી કારણ કે આ પાસા પર તેમના દ્વારા પહેલેથી જ વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો.[633-C]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:સિવિલ અપીલ નં. 1995 નો I 1189.
બોમ્બે હાઈકોર્ટના એ. નં. 1 ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી. 1987 ના ડબ્લ્યુ.
પી. નંબર 1808 માં 337/91.

અપીલકર્તા માટે સુશ્રી ઇન્દિરા જયસિંહ, સંજોય ઘોષ, સુશ્રી જયના કોઠારી,
ચિરાગ એમ. શ્રોફ અને એમ. એન. શ્રોફ.

પ્રતિવાદીઓ માટે એસ. એસ. નાડકે, સુશ્રી લતા દેસાઈ, એસ. એન. સિંહ
અને વિમલ દવે.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

રાજુ, જે. આ અપીલમાં જે બે મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે તે આ
પ્રમાણે છે:

"(ક) મહારાષ્ટ્ર માથાડી, હમાલ અને અન્ય મેન્યુઅલ કામદારો (રોજગાર
અને કલ્યાણનું નિયમન) અધિનિયમ, 1969 ની જોગવાઈઓ હેઠળ રચાયેલ
બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ લેબર બોર્ડ, જેને હવે પછી "અધિનિયમ" તરીકે

ઓળખવામાં આવે છે, તે ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમ, 1947 ની કલમ 2 યુના અર્થમાં "ઉદ્યોગ" ની વ્યાખ્યામાં આવે છે કે કેમ; અને

(બી) શું અપીલકર્તા, ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે નિયુક્ત અને સંબંધિત સમયે કાર્યરત, કલમ 15 હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ફરજો, સત્તાઓ અને જવાબદારીઓનું પાલન કરે છે, તે આઈ. ડી. અધિનિયમ, 1947 ની કલમ 2 (ઓ) માં વ્યાખ્યાયિત "કામદાર" ના વર્ણનનો જવાબ આપે છે.

અપીલકર્તા બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ લેબર બોર્ડમાં [ત્યારબાદ "બોર્ડ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે] 13.3.79 થી ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે કામ કરી રહ્યા હતા, જેમની નિમણૂક 10.3.79 પર કરવામાં આવી હતી.આવી નિમણૂક પર, અપીલકર્તાને ત્રણ મહિનાના સમયગાળા માટે પ્રોબેશન પર મૂકવામાં આવ્યો હતો અને 21 મહિનાની સેવામાં મૂક્યા પછી, 17.12.80 પર પ્રતિબંધનો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો.અપીલકર્તાના જણાવ્યા અનુસાર, તે દેખરેખ, ડિફોલ્ટરોની શોધ, કારકુની પ્રકૃતિનું અન્ય કામ, રજિસ્ટર, ફાઈલોની જાળવણી, અહેવાલો તૈયાર કરવાનું કામ કરી રહ્યો હતો. વિવાદ ઉઠાવવા પર, એલ. ઓ. ની કલમ 10 (1) અને કલમ 12 (5) હેઠળ રેફરન્સ આપવામાં આવ્યો હતો. કાયદો, ચુકાદા માટે પ્રથમ શ્રમ અદાલત, બોમ્બે, ડી.18.7.86 ના એવોર્ડ દ્વારા, રેફરન્સને જાળવી ન શકાય તેવું ગણાવીને નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નોંધાયેલા તારણો પર કે બોર્ડ 'ઉદ્યોગ' નથી અને અપીલકર્તા 'ઉદ્યોગ' માં કાર્યરત ન હોવાથી, તે 'કામદાર' ની વ્યાખ્યામાં ન આવી શકે, જોકે શ્રમ અદાલતે એવું તારણ પણ નોંધ્યું હતું કે અપીલકર્તા કામદાર ન હતો.શ્રમ અદાલત દ્વારા એવું પણ જાણવા મળ્યું હતું કે અપીલકર્તા કોઈ સ્વચાલિત અથવા માન્ય પુષ્ટિનો દાવો કરી શકતો

નથી અને ઇ કે માત્ર પ્રોબેશનર હોવાને કારણે તેની સેવાઓ ઇન્સ્પેક્ટરના પદ માટે યોગ્ય ન હોવાનું જણાતાં આપવામાં આવી હતી.

અપીલકર્તાએ વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ રિટ પિટિશન દ્વારા આ બાબતનો પીછો કર્યો હતો અને બોમ્બે હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ પણ નિષ્ફળ અપીલ કરી હતી, જેના પરિણામે આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા વતી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રીમતી ઇન્દિરા જયસિંહ અને પ્રતિવાદીઓ વતી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ. એસ. નાડેને સાંભળવામાં આવ્યા હતા. ડી. એન. બેનર્જી વિરુદ્ધ પી. આર. મુખર્જી અને અન્યો, (1953) એસ. સી. આર. 305 = એ. આઈ. આર. 1953 એસ. સી. 58 માં નોંધાયેલા નિર્ણયો તરફ અમારું ધ્યાન આકર્ષિત કરવા ઉપરાંત, બેંગલોર પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ વગેરે વિરુદ્ધ એ. રાજપ્પા અને અન્યો વગેરે, (1978) 2 એસ. સી. સી. 215] માં નોંધાયેલા આ અદાલતના નિર્ણય પર મજબૂત નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે. નાગપુર શહેર નિગમ વિરુદ્ધ તેના કર્મચારીઓ અને અન્યો, (1960] 2 એસસીઆર 942 = એઆઈઆર 1960 એસસી 675]; વિશાખાપટ્ટનમ ડોક લેબર બોર્ડ વિરુદ્ધ સ્ટીવેડોર્સ એસોસિએશન, વિશાખાપટ્ટનમ અને અન્ય, [1971] 2 એસસીઆર 303 = એઆઈઆર (1970) એસસી 1626, એચઆર. આદંતયા અને અન્યો વિરુદ્ધ સેન્ડોઝ (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ અને અન્યો, (1994) 5 એસ. સી. સી. 737 અને ડોક લેબર બોર્ડના સંચાલનમાં આંધ્ર પ્રદેશ હાઇકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ, વિશાખાપટ્ટનમ વિરુદ્ધ ઔદ્યોગિક ટ્રિબ્યુનલ અને અન્ય, (1996) 1 લેબર લો જર્નલ 5]. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે બેંગલોર પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડના કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણય પછી, કોઈ પણ વ્યક્તિ માટે એવી દલીલ કરવી અથવા સ્વીકારવું નિર્રર્થક રહેશે કે જે

આઈ. ડી. અધિનિયમની જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે સંબંધિત બોર્ડ એક ઉદ્યોગ નથી અને ઉચ્ચ અદાલતે આ મુદ્દા પર અપીલકર્તાની તરફેણમાં ચુકાદો આપવો જોઈએ અને આ બાબતને મજૂરને મોકલવી જોઈએ:અપીલકર્તા કામદાર હતો કે નહીં તે દાવાના ગુણદોષ પર ચુકાદો આપવા માટે અમે અરજી કરી હતી, કારણ કે શ્રમ અદાલતે અપીલકર્તાના 'કામદાર' તરીકેના દાવા પર તારણ નોંધવાનું પસંદ કર્યું છે, તેની સામે માત્ર એ આધાર પર કે તે આઈ. ડી. અધિનિયમની કલમ 2 ચુ) ના અર્થમાં કોઈ પણ 'ઉદ્યોગ' માં કાર્યરત ન હતો. પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે સમાન તીવ્રતા સાથે વિનંતી કરી હતી કે શ્રમ અદાલત અને ઉચ્ચ અદાલત (વિદ્વાન સિંગલ જજ તેમજ એલ. એચ. ઇ. ડિવિઝન બેંચ) એ આ બાબતને સંચાલિત કરતા કાયદાના સાચા અને સુસંગત સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં કેસની હકીકતોની સંપૂર્ણ તપાસ કરી હતી અને અપીલકર્તાના દાવાને સચોટ કારણોસર નકારી કાઢ્યો હતો અને તેથી, અપીલકર્તાના કહેવા પર આ અપીલમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.અમારું ધ્યાન કાયદાની જોગવાઈઓ અને બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલના અસુરક્ષિત કામદારોના રક્ષણ માટે ઘડવામાં આવેલી યોજના તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું હતું.

બંને બાજુના વિદ્વાન વકીલની સંબંધિત રજૂઆતને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લેતા, અમારો મત છે કે શ્રમ અદાલત તેમજ ઉચ્ચ અદાલતે આઈ. ડી. અધિનિયમની કલમ 2 (ઓ) ના અર્થમાં કામદાર તરીકે અપીલકર્તાની સ્થિતિ અંગે શંકા વ્યક્ત કરી હોય તેવા પ્રકૃતિના કિસ્સામાં, ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે પ્રતિવાદી-બોર્ડ એક ઉદ્યોગ છે કે નહીં તે અંગે પ્રથમ વખત ચુકાદો લેવાને બદલે, આમ કરવાથી દૂર રહેવું જોઈએ અને અપીલકર્તાની સ્થિતિ વિશે પ્રશ્ન ઉઠાવવો જોઈએ. શ્રેશોલ્ડ પર ચુકાદો આપવા માટે અને જો માત્ર નોંધાયેલ તારણો

અપીલકર્તાની વિરુદ્ધ હોય તો, વિવિધ પ્રકારના અન્ય કર્મચારીઓને અસર કરતા મોટા મુદ્દા પર, એક ઉદ્યોગ તરીકે બોર્ડના પાત્ર વિશે કે નહીં તે અંગે ચુકાદો આપવાનું ટાળ્યું હતું.મોટા મુદ્દાને માત્ર એવા કિસ્સામાં જ વિચારણા માટે ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ કે જ્યાં તે એકદમ જરૂરી હોય અને જ્યારે તે પહેલાંના દાવાનો ઉપક્રમની પ્રકૃતિ અને સ્વરૂપમાં ગયા વિના અન્યથા નિકાલ થઈ શક્યો હોત.ઉપરોક્ત કારણ માટે અને પ્રતિવાદીઓ માટે જ વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતને ધ્યાનમાં રાખીને કે અપીલકર્તા 'કામદાર' ની વ્યાખ્યામાં આવે છે કે કેમ તે પ્રશ્ન પોતે જ બોર્ડ એક ઉદ્યોગ છે તેવી ધારણા પર ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, અમે અપીલકર્તાની સ્થિતિ સાથે પ્રથમ વખત વ્યવહાર કરવાનો પ્રસ્તાવ કરીએ છીએ કે તે કામદાર છે કે નહીં અને જો તે મુદ્દા પરના અમારા નિર્ણયને કારણે જરૂરી હોય, તો અમારા વિચારણા અને નિર્ણય માટે મોટો મુદ્દો હાથ ધરવો.ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમના હેતુઓ માટે ઉદ્યોગની રચના શું છે અને કલમ 2 (જે) માં 'ઉદ્યોગ' ની વ્યાખ્યાનો જવાબ આપતા તે સાહસો અથવા સંસ્થાઓ અથવા પ્રવૃત્તિઓ શું છે તે પ્રશ્ન આ અદાલતના ઘણા નિર્ણયોમાં અધિકૃત રીતે મૂકવામાં આવ્યો છે, જેમાં બેંગ્લોર પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડના કેસ (ઉપરોક્ત) નો સમાવેશ થાય છે અને જે બાકી છે તે વ્યક્તિગત કેસોને લાગુ પડે છે, જેમાં પ્રવૃત્તિના સ્વરૂપને નક્કી કરવા માટે તેમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો અથવા તેમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોના આધારસ્તંભ પર આપેલ કેસમાં ઉપક્રમ અથવા સંસ્થાને લાગુ પડે છે.કાયદામાં આ સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાની સ્થિતિ અંગેના પ્રશ્નનો ચુકાદો લેવાનું વધુ જરૂરી બને છે.

અપીલકર્તાની નિમણૂક નિર્વિવાદપણે કરવામાં આવી હતી અને તે કાયદાની કલમ 15 હેઠળ તેને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ અને ફરજો અને

જવાબદારીઓનો ઉપયોગ કરવા માટે કલમ 15 હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ઈન્સ્પેક્ટર તરીકે સંબંધિત સમયે કામ કરી રહ્યો હતો. ઉપરોક્ત જોગવાઈને બહાર કાઢવી ઉપયોગી છે, જે નીચે મુજબ છે:—

"15.(1) બોર્ડ આ અધિનિયમ અથવા કોઈપણ યોજનાના હેતુઓ માટે નિર્ધારિત લાયકાત ધરાવતા નિરીક્ષકો તરીકે યોગ્ય લાગે તેવી વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરી શકે છે અને તેમના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓ વ્યાખ્યાયિત કરી શકે છે.

(2) આ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ નિયમોને આધિન, નિરીક્ષક –

(ક) જ્યાં અસુરક્ષિત કામદારો હોય તેવા કોઈપણ પરિસર અથવા સ્થળમાં, તેમને યોગ્ય લાગે તેવા સહાયકો સાથે તમામ વાજબી સમયે પ્રવેશ કરો અને શોધ કરો.કોઈપણ યોજના હેઠળ રાખવા અથવા પ્રદર્શિત કરવા માટે જરૂરી કોઈપણ રજિસ્ટર, વેતનના રેકૉર્ડ અથવા નોટિસની તપાસ કરવાના હેતુથી, કોઈપણ અનુસૂચિત રોજગારમાં અસુરક્ષિત કામદારોને નોકરી અથવા કામ આપવામાં આવે છે, અને નિરીક્ષણ માટે તેને રજૂ કરવાની જરૂર પડે છે.

(બી) કોઈ પણ વ્યક્તિની તપાસ કરો કે જેને તે આવા કોઈ પરિસર અથવા સ્થળે શોધે છે અને જેની પાસે એવું માનવાનું વાજબી કારણ છે કે તે તેમાં કાર્યરત અસુરક્ષિત કામદાર છે અથવા અસુરક્ષિત કામદાર છે જેને તેમાં કામ આપવામાં આવે છે;

(સી) અસુરક્ષિત કામદારને અથવા અસુરક્ષિત કામદારોના જૂથને કોઈ પણ કામ આપતી કોઈપણ વ્યક્તિને જે વ્યક્તિઓને કામ આપવામાં આવે છે

તેમના નામ અને સરનામાના રેકૉર્ડ્સમાં અને ઉપરોક્ત કામ માટે કરવામાં આવેલી અથવા કરવાની ચૂકવણીના રેકૉર્ડ્સમાં, જે માહિતી આપવાની તેમની સત્તામાં હોય તેવી કોઈપણ માહિતી આપવાની જરૂર છે;

(ડી) આ અધિનિયમ અથવા યોજના હેઠળના ગુનાના રેકૉર્ડ્સમાં, જે તે માનવાનું કારણ ધરાવે છે કે તે એમ્પ્લોયર દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે, આવા રજિસ્ટર, વેતનના રેકૉર્ડ અથવા નોટિસ અથવા તેના ભાગોની નકલો જમ કરી શકે છે અથવા લઈ શકે છે, જે તે સુસંગત માને છે; અને

(ઈ) નિયત કરવામાં આવે તેવી અન્ય સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો:

પરંતુ આ કલમની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ પણ વ્યક્તિએ કોઈ પણ પ્રશ્નનો જવાબ આપવો અથવા પોતાને દોષિત ઠેરવવાનું વલણ ધરાવતું કોઈ નિવેદન આપવું જરૂરી રહેશે નહીં.

(૩) આ કલમ હેઠળ નિયુક્ત દરેક નિરીક્ષકને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ 21 ના અર્થમાં જાહેર સેવક માનવામાં આવશે.

અધિનિયમની કલમ 17 બી આદેશ આપે છે કે કોઈ પણ શ્રમ અદાલત અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સજા પામેલા કોઈપણ ગુનાની નોંધ લેશે નહીં, સિવાય કે નિરીક્ષક દ્વારા અથવા બોર્ડ અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ માટે વિશેષ રીતે અધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા લેખિતમાં કરવામાં આવેલી ઇ ફરિયાદ પર.કલમ 20 અધિનિયમ હેઠળ નિયુક્ત નિરીક્ષકને પ્રસૂતિ લાભ અધિનિયમ, 1961 ની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુ માટે નિરીક્ષક માનવામાં આવે તે માટે સૂચિત કરવા સક્ષમ બનાવે છે.આ અધિનિયમની

કલમ ૩ રાજ્ય સરકારને કોઈ પણ અનુસૂચિત રોજગાર અથવા રોજગારમાં નોકરીદાતાઓ અને અસુરક્ષિત કામદારોની નોંધણી માટેની યોજના ઘડવા અને નોંધાયેલા અસુરક્ષિત કામદારોના કામની શરતો અને નિયમોનું નિયમન કરવાની જોગવાઈ કરવાની સત્તા આપે છે અને આવી રોજગારમાં સામાન્ય કલ્યાણ માટેની જોગવાઈ પણ કરે છે અને હકીકતમાં કામદારોના વર્ગ અથવા વર્ગ માટે બોમ્બે આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ અસુરક્ષિત કામદારો (રોજગાર અને કલ્યાણનું નિયમન) યોજના, ૧૯૭૦ તરીકે ઓળખાતી યોજના બનાવવામાં આવી હતી અને તેને યોગ્ય રીતે પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી.

આ કેસમાં શ્રમ અદાલત દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કુલ પાંચ મુદ્દાઓમાંથી પ્રથમ મુદ્દો કે શું અપીલકર્તા ઔદ્યોગિક વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૨ (ઓ) હેઠળ 'કામદાર' ન હતો, તેનો જવાબ હકારાત્મક અને અપીલકર્તાની વિરુદ્ધમાં આપવામાં આવ્યો હતો. રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીની જાહેરાત કર્યા પછી આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા શ્રમ અદાલતે નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

" તેથી, હકીકતો પર, એવું કહી શકાય કે શ્રી મ્હાસ્વાદકરે રજિસ્ટર લખવા સિવાય કોઈ કારકુની ફરજો દર્શાવી નથી. તેનાથી વિપરીત, તેમણે સ્વીકાર્યું છે કે તેમની મુખ્ય ફરજ નોકરીદાતાઓ સામે કાર્યવાહી કરવાની છે. આ સંજોગોમાં, એવું ન કહી શકાય કે માથાડી અધિનિયમ હેઠળ નિયુક્ત નિરીક્ષક મુખ્યત્વે કારકુનીનું કામ કરી રહ્યા છે. તેમને કેટલાક લેખન કાર્ય કરવાની જરૂર પડી શકે છે પરંતુ તે શ્રી મ્હાસ્વાદકરની મુખ્ય ફરજ નથી. હકીકતો પર, હું શ્રી મ્હાસ્વાદકરના વિદ્વાન વકીલની દલીલ સાથે સહમત નથી કે તેમની ફરજો કારકુની પ્રકૃતિની હતી ". [પેરા ૧૩]

શ્રમ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યોના આ તારણને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું, જેમણે કહ્યું હતું કે, "હું પ્રથમ શ્રમ અદાલતના તારણને પણ સમર્થન આપું છું કે અરજદાર 'કામદાર' નથી". [પેરા 16] આ બધા છતાં, એવું ન કહી શકાય કે આ પાસાને શ્રમ અદાલત અથવા ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા રિટ પિટિશનમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું ન હતું અને આ અદાલત માટે શ્રમ અદાલત અથવા ઉચ્ચ અદાલતને નિર્દેશ આપવાની કોઈ જરૂર અથવા સમર્થન છે કે તેઓ ફરી એકવાર આ પ્રશ્ન પર જઈને નિર્ણય લે.

કોઈ શંકા નથી કે, કર્મચારીની સ્થિતિ વિશે નિર્ણય લેવામાં, માત્ર તેની હોદ્દાને નિર્ણાયક ન કહી શકાય અને ખરેખર તેની ફરજોની પ્રકૃતિ અને તેને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓ તેમજ તેને સોંપવામાં આવેલા કાર્યો ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ.જો આખું ઉપક્રમ એક ઉદ્યોગ હોય તો પણ, જેઓ વ્યાખ્યા પ્રમાણે કામદારો નથી તેમને ઉપરોક્ત દરજ્જાનો લાભ ન મળી શકે.તે સેવાઓની મુખ્ય પ્રકૃતિ છે જે સાચી અને યોગ્ય કસોટી હશે.સરકારની કામગીરીઓ કે જે શુદ્ધ અને સરળ વહીવટી હોય અને સરકારી પાત્ર અથવા આનુષંગિક હોય તેને 'ઓદ્યોગિક' પ્રકૃતિ તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાતી નથી, પછી ભલે તે સરકારના વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવે અથવા ખાસ રચાયેલી વૈધાનિક સંસ્થા દ્વારા કરવામાં આવે, જેને આવા કોઈપણ અથવા વધુ કાર્યો સોંપવામાં આવે અથવા સોંપવામાં આવે:જ્યારે, આ કિસ્સામાં, કાયદાની કલમ 15 અને યોજનાની જોગવાઈઓમાંથી જાહેર કરવામાં આવ્યું છે તેમ, કર્મચારીની પ્રાથમિક ફરજો અને મુખ્ય હેતુ, રોજગારનો ઉદ્દેશ અને ઉદ્દેશ કલ્યાણ યોજનાના અસરકારક અમલીકરણ અને અમલીકરણની બાબતમાં માત્ર અમુક ચોક્કસ વૈધાનિક ફરજો નિભાવવાનો હતો, જેથી મજૂરના ચોક્કસ વર્ગને સુધારવામાં અને પુનર્વસન કરવામાં આવે, અને જો જરૂર હોય

તો, તેના પોતાના નિર્ણયના આધારે, જે અધિનિયમ, નિયમો અને યોજનાની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાર્યવાહી કરવા માટે ઉચ્ચ સ્તરની વિવેકબુદ્ધિ અને સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની માંગ કરે છે, ત્યારે અમે અમારા કાયદા સાથે સંમત થવામાં અસમર્થ છીએ. અપીલકર્તા વતી કરવામાં આવેલા દાવાને મંજૂરી કે તેને હજુ પણ કલમ 2 (ઓ) ની ભાષા અને આઈ. ડી. અધિનિયમ, 1947 ના હેતુ અને ઉદ્દેશ સાથે હિંસા કર્યા વિના 'કામદાર' નો દરજ્જો સોંપી શકાય છે. આ ઉપરાંત, આ કાયદા હેઠળ નિયુક્ત કરાયેલા ઈન્સ્પેક્ટર દ્વારા સત્તાઓની પ્રકૃતિ અને તેની કવાયતની રીતને ધ્યાનમાં રાખીને પણ, અમારા મતે, અપીલકર્તાને કોઈ પણ હાથથી, અકુશળ, કુશળ, તકનીકી, કાર્યકારી, કારકુની અથવા સુપરવાઈઝરી કાર્ય કરવામાં રોકાયેલ હોવાનું ગણી શકાય નહીં અને માત્ર એ હકીકત કે તેમની ફરજો નિભાવતી વખતે તેમણે, આકસ્મિક રીતે, તેમના દ્વારા કરવામાં આવતી ફરજોના પુરાવા માટે રેકૉર્ડ્સ પણ જાળવવા પડે છે, તે દરરોજ, 'ઈન્સ્પેક્ટર' ના પદને ઉપર નોંધાયેલા કોઈપણ સ્વરૂપમાં રૂપાંતરિત કરી શકાતું નથી, જેના વિના, બંધારણની બેઠક દ્વારા ધારવામાં આવ્યું છે. આ અદાલત એચ. આર. આદંતયાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) ચુકાદામાં, અપીલકર્તા 'કામદાર' ની વ્યાખ્યામાં ન આવી શકે નિરીક્ષકની સત્તાઓ અને તેના પર મૂકવામાં આવેલી ફરજો અને જવાબદારીઓ સમાન છે અને કાયદાનો અમલ કરતી એજન્સી અથવા સત્તાને સમાન છે અને જાહેર કાયદાના ક્ષેત્રમાં ફરિયાદી એજન્સીની સમકક્ષ પણ છે.

પરિણામે, અપીલકર્તાને રાહત આપવાનો ઈનકાર કરતા ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અંતિમ નિર્ણયમાં અમને કોઈ ભૂલ જોવા મળતી નથી. આને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને મોટા મુદ્દાનો નિર્ણય લેવા માટે કહેવામાં આવતું નથી અને જ્યારે પણ જરૂરી જણાય ત્યારે ઉપરોક્ત પ્રશ્ન યોગ્ય કિસ્સામાં વિચારણા માટે ખુલ્લો

મૂકવામાં આવે છે. અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને નકારી કાઢવામાં આવે છે.
કોઈ ખર્ચ નહીં.

એસ. કે. એસ.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.